

Dr. H. TUMA: IMENOSLOVJE (NOMENKLATURA) JULIJSKIH ALP.

PREDGOVOR

Izročam »Planinskemu Vestniku« kot glasilu slovenskega alpinizma imenoslovje Julijskih Alp. Obsega več nego 30-letno alpinsko delo, ki mi je nalagalo mnogo truda in žrtev, a dalo še več čistega veselja. Koliko estetičnih in etičnih spominov mi obujajo sedaj vsa imena: Ivanac sredi zelene Beneške Slovenije, Poliški Špik v ozadju Dunje, stena Jérebice, stena Triglava i. t. d.

S posebno ljubeznijo sem prehodil in obdelal zapadni del Julijskih Alp in Predalp, kjer sedaj izginjajo pod tujim nasilstvom zapuščeni slovenski deli: Bezije, Tèra in Nadiže. Žal, da nisem imel že davno predhodnika, ki bi bil zajel neizmerno bogato folkloristično gradivo, važno ne le za nas, ampak za znanstvo sploh!

Pričeto z namenom, da se ugotové in ohranijo slovenska imena naših Alp, sem po končanem delu prišel do prepričanja, da tvori imenoslovje Julijskih Alp tudi trdno podlago za izsledovanje prve alpske kulture. Nikjer na prostoru Julijskih Alp ni najti ne enega samega neslovenskega imena. Ni sledu keltščine, ne romanščine, ne germansčine; vsa neslovenska imena so poznejše, že zgodovinske dobe. Alpe so ločilo kulturnega sveta romanskega od germanskega in slovenskega, Julijske Alpe še posebe romanskega od slovenskega; stojé na pragu romanskega življa v dobi rimskega imperija in ni v njih niti besede romanščine. —

Četudi skrbno izdelano, je predležeče imenoslovje Julijskih Alp le ogródje, ki naj se s podrobnejšim in vztrajnim delom še izgradi.

Saj so enaki izsledki tudi velikih zemljepisnih zavodov in znanstvenikov kulturnih držav često negotovi in potrebni popravkov. V naše imenoslovje so pa ravno ti činitelji zanesli premnogo napak, ki jih je težko izpraviti, ravno vsled avtoritete zapisovalcev.

Kakor že drugod zatrjevano, bi se dalo točno gradivo podati le, ako bi strokovno sestavljene komisije na licu mesta in na podlagi zemljevida po merilu 1 : 10.000 predelale vrh za vrhom, dolino za dolino. Od tega pa smo še daleč mi in drugod! Pri tem pride v poštev, da izmirajo stare priče, veččega naraščaja pa ni ali gine od dneva do dneva.

Imenoslovje naj torej za prvo zbudi zanimanje alpinistov za domača imena ter dá priliko podrobnega pretresavanja in končne ugotovitve imen, kolikor je še mogoča. Za drugo pa bodi podlaga znanstveno izobraženim alpinistom, da se lotijo sistematičnega proučavanja imen s prirodopisnega, jezikoslovnega, zemljepisnega in zgodovinskega stališča. Nепroučeni so še naši urbarji, in arhivi benečanskih municipijev skoro nedotaknjeni. Koliko gradiva leži v knjižnicah v Gorici, Čedadu, Vidmu, Padovi in drugod! Alpinistu bodi za sedaj kažipot v vse predele Julijskih Alp! Koliko prirodnih lepot, koliko podvigov še čaka naših alpinistov in opisov!

Eno pa naj bodi našim izletnikom, turistom in alpinistom v opomin: rabite svoja slovenska imena, opustite nepotrebne tujke in izpačenke, zbudite si nekoliko zavest lastnega bogastva!

V Ljubljani, 7. avg. 1928.

Dr. Henrik Tuma.

I. ZAPADNI DEL.

Med Belo (Fella), Zilico in Sočo

I. SKUPINA

Póldnašnja Špica 2089 m

a) Gorovje

Višine Zapadnih Julijskih Alp so po italijanskem zemljevidu vojno geogr. zavoda v Bologni v merilu 1 : 25.000.

Frata¹, ronek² nad Ponteb³; Sedlo 1126 m; Vélíka Ravan 1309 m, Filon dei Scias.⁴

Laški Jelovec 1521 m, pod njim na južnem pobočju Casera (sirarnica Pozzetto — bèč) basso 1374 m.

Slovenski Jelovec 1536 m, Monte Agár,⁵ Illusberg, pod slemenom na sever Gače,⁶ na jug pod slemenom planina v Njivicah 1602 m = Casera Pozzetto alto ali Casera la Valle.

Kugel, brez kote, okoli 1650 m.

V Kapelu 1742 m, Monte Piccolo, na sever ronek Korenov Vrh 1346 m, pod njim Korenov Travnik in Brda 934 m; sleme na vzhod do 1576 m Kreš, pod njim na sever ronek Srednje Brdo 1317 m do 955 m, vzporedno s tem na vzhod Lušč Vrh 1369 m, Lusóra pod njim planina istega imena 1289 m.

Za Kuglom, prevala⁷ 1705 m, Anhaltersattel; na vzhod pod Kresom in prevalo Górenja Lipaljska planina ali Slovenska planina.

Vrh Laneža⁸ 1907 m, Cuel⁹ di Lanes, panoga na zahod in jugozahod: Lipnik 1950 m, Monte Schenone (Vélíki Hrbet) ali Pala (polica) dell'Agár, Dunjski Vrh 1962 m, Jof (špik) di Dogna ali Jof di Mincigos,¹⁰ Clap Forat 1536 m nad Fello.

Sleme Laneža do 1814 m, Clap del Jovet, na sever Dólenja Lipaljska planina, Deutsche Alm.

Dol 1479 m, Passo di Biéliga¹¹ na jug v pobočju Casera Biéliga 1432, Vélíka Planina.

¹ Frata, pogostoma oborno ime za kraj, kjer ne raste drugo nego protje — fratje. Vsi drugi pomeni so drugotni. Fratta tudi italijanski in bavorski.

² Ronak, Abfall des Berges.

³ Pontebba, geograf prof. Giovanni Marinelli razlaga besedo iz Ponte Fella — most čez Belo, koroški Slovenci rabijo Tabelj. Razlaga pa se vjema le z nemško besedo Pontafel, ki je očitno iz Pontefella, dočim je Pontebba iz furl. Pontaiba t. j. ponte = most in aiba = voda.

⁴ Filone, sleme, Giebel, ravno dolgo brdo; greben. Grat, krnasto dolgo brdo.

⁵ Agár, voden vrh, od furl. aga = acqua.

⁶ Gače, kôt med razsohama gore, Zwiesel.

⁷ Prevala, preval, tudi pl. tant. prevale, dim. prevalek (prim. lastno ime Prevelk!) = Joch; sedlo = sella, Sattel; škrbina = forcella, Scharte, špranja = Spalte.

⁸ Lanež, ime pogostoma v zapadnih Alpah po divjem lanu, rdečega cveta, ki raste na vzhodnih solnčnih legah. Bovčani izgovarjajo Lánšepca, iz tega so kartografi napravili Lanšepca, Bohinjci pa Vampršca. Lanež ima v romanščini obliko Lanes, Lana, v bavarščini pa Lanz, na pr. Lanzwiese v Dolomitih, Lan. Obe imeni segata do zahodne Švice.

⁹ Cuel, furlanski iz lat. collis, grič.

¹⁰ Beseda Mincigos je po mnenju prof. Marinellija slov. izpačenka; odkod, težko povedati.

¹¹ Biéliga, furlanska izpačenka iz slov. Vélíka, namreč planina.

Monte Pipar, 1700 m¹² — Cima Sechieiz 1840 m¹³ — Brda 1842 m škrbina v Brdih 1794 m. — Vančela 1827 m. — Čez Vančelo 1740 m, Forcella Cuel Tarrond.¹⁴

Krnitzenspitzen 1942 m, Cuel di Pez¹⁵ na sever Granudaberg¹⁶ 1589, studenci Močila, Marčilla,¹⁷ pod njimi Lussnitzer Alpe, v Dupljah; na jug: Gosada ali Grosadon 1801 m, ronek nad Dunjo Cuesta Brussinizza.

Véliká Škrbina brez kote, prehod iz Dunje na planino V Dupljah; na sever pod njo Krnica.¹⁸ — 1900 m škrbina brez imena, na sever proti Bärenlohn,¹⁹ pod njimi Bärenloch.

Dreispietz 1955 m, Cuel delle Tanne dell' Orso ali delle Lave dell' Orso.

Dve Špici, Due Pizzi, Zweispitz: Véliki Vrh 2047 m, Vildiverspitz²⁰ in Vrh nad Cijánerico 2004 m, na sever pod njo polica Cijánérica ali Cijánovica prod na jug Welsche Ritschen²¹ — Forcella Čanalut 1830 m, škrbina s prehodom.

Piparji: Nizki Pipar 2003 m, Srednji Pipar 2047 m in Visoki Pipar 2069 m; ronek na sever do pod 1289 m, Col de Mez (slov. srednje brdo). — 1942 m škrbina s prehodom iz planine Rudni Vrh na planino Sračica ali Strechica, na sever pod njo prodi Bärenloch in Krnitzen.

Póldnašnja Špica 2089 m, Jof di Miezegnot, Mittagskofl, na sever Politzen in Sonnseitige Mittagritschen.²²

Krnitzenspitz 1952 m, na sever ronek Vrh nad Vel. Dolom 1761 m s tremi razsohami: na severozahod planina Sračica 1395 m, Strekizaalm, na sever Erlakopf 1306 m, na vzhod Ravna od 1650 m do 1477, Federaun, odtod na sever Golec 1151 m, po njim škrbina Za Vrhom 942 m, Forcella, na sever pred njo Podgorski hrib ali Nébrije 1206 m (pač iz Nábrdije?).

Vrh Planje 1973 m: na jug Planje vzporedno: Laška Planja; Siljev Plaz; nemško Siebenkwass in Ovčja Planja, Nad Požganjem v Špiku 1729 m, Nad Požganjem Špik 1682 m.

Črni Vrhí: Nad Črnim Studencem Glava 1753 m (na laškem zemljevidu napačno M. Strechizza), na sever pod Črnimi vrhovi Koroški Kot.

b) Vodovje

Dotokilevega brega Bele (Felle): Rankgraben (iz slov. ronek), Perluga ali Paluggraben (iz slov. polog), Veliki Granudagraben (iz slov. ograda),

¹² Imena Pipar za ta vrh Slovenci ne poznajo; beseda je koroško-slovenska pipati, pipjem = krniti, oškrbati.

¹³ Sechieiz tudi Séchieit, slov. suhi vrh, secco = suho, dočim je končnica slovenski -eč, kakor Peit = Peč.

¹⁴ Vančela, nerazumljiva izpačenka. Tarrond, furl., okrogel, prvi del kakor rezijanski »Tam«, »tu«, rabljen kot členek in rond, okroglo.

¹⁵ Pez iz slov. Peč.

¹⁶ Granuda iz slov. ograda, drugod Goriuda, Agorituda.

¹⁷ Marcilla, očitno izpačenka iz slovenskega Močila, studenci nad planino v Dupljah, po starem zemljevidu še Motschilla.

¹⁸ Krnica, Kar, laški cadin.

¹⁹ Lahn, slov. plaz, furlanski Le Lave (Lavina). Pravo ime za vrh po reviji In Alto XVII str. 43 je Le Tane dell' Orso (tane = brlogi), prevod iz nemškega Bärenloch.

²⁰ Vildiverspitz je izpačenka iz slov. Véliki Vrh, kakor laško Bieliga iz Vélika Planina.

²¹ Ritsche izpačenka iz slov. drča; Siebenkwass, karakteristična izpačenka iz Siljev Plaz, kakor Pliti in Vildi za Véliki vrh.

²² Politzen iz slov. polica — Grashang, Leite; sonnseitige Mittagritschen, pač iz slov. prisojne drče.

Čalatergraben (spačenka), Mali Granudagraben, Schwefelbach, Šematagraben (spačenka), Korengraben, Peglagrahen, Pirglergraben (slov. spačenka iz nemškega), Rio Burič (iz slov.), Rio Gelovic (iz slov. Jelovic).

Dotoki desnega brega Dúnjilce — Rio Dogna: Rio Čanalút, Rio Bianco, Rio Badič (pač iz slov.), Rio di Biéliga, Rio Mas, Rio Terra Rossa.

Dotoki Taljanske vode v Zájzeri: Suhi Potok, Črni Studenec, Šokovec.²³

c) Sela

Ukve (vas in občina Uggowitz — slovenska občina), Čalováj, selišče, Naborjét, trg in občina Malborghetto (iz slov. Mala vas) nemška občina, Kuk, selišče, Lušče, Ušče:²⁴ Luschnitz (mešana, nemško-slov.), Lipalja ali Dépalja vas (Leopoldskirchen, A le Glesie) (slov.), Tabelj — Pontebba — Pontafel (nemško-laščka), staje v Dunji Implanz (iz slov. V Plánjici), Pléziche 815 m, slov. Plekce, na laškem zemljevidu iz l. 1613 tudi še italijansko Plecza.

II. SKUPINA

Štrma Peč 2380 m

Monte Jama 1165 m, izgora (Vorberg) nad Chiusaforte (po rezijanski Skluže),¹ Monte Moncusson 1084 m. Monte Sflamburg 1354 m. Med M. Jama in Sflamburg Rio Patoc. 1814 m.² Useiz (škrbina). Il Ghiscialat 1786 m.³

Piccolo Lusceit ali Male Lavare od 1927 m do 1911 m,⁴ razsoha na severozahod Cuel delle Berrette 1515 m do Cuel delle Baite 1429 m nad Fello.⁵

Forca delle Portelle⁶ 1878 m prehod iz doline Raccolana v Dogno. Grande Lusceit 2074 m. — La Dolina, tudi še Dolinica, 1975 m prehod iz dola Malimbergo⁷ na Golec.

Jof del Goliz 2246 m ali Cime di Valisetta, razsoha na sever od 1651 m do 928 m, Costa di Godiz ali Goliz.⁸

Monte Cimone, Štrma Peč 2380 m, na jug pod njo Pala dei Larici in Rio Cladeit.⁹

Forchia di Viena 2083 m; pod njo na jug staje La Plagna 1678 m.

²³ Šokovec, pač iz Sukavec(?), v Rezijski nad Ravenco »Tam pod Sukavcem«, potok z zavito strugo in vodopadom.

²⁴ Lušče, Ušče: trdi i često v dialektu odpade: prim. v gorenjščini: Na Oktu — Na Laktu, Krvava Oku — Lokev.

¹ Cela rajda (Bergreihe) med dolinama Raccolana in Dogna je negotove nomenklature. Očitno kaže pofurlanjenje šele zadnjega stoletja. Imena so često izpačena, da tudi domačini ne vedó pomena. Severno pobočje je silno razrito in jalovo, prehodi strmi in malo rabljeni. Nomenklatura pa kaže vendar jasno še slovensko ideologijo: Jovet - vršič; Jof - vrh, špik; Palis - police; Planja - planja in dr. — Furlan izgovarja ž, š, č, trdo kakor Slovenec.

² Patoc ime vasi, potoka in vršiča. Jovet del Patoc je bil gotovo slovenski Vršič, to ime pa je, izpačeno kot Useiz, v rabi za škrbino pod njim.

³ Il Ghiscialat, tudi Ciascialat, t. j. gradišče.

⁴ Mala Lavara je pač Mali Javor, kakor enako nad Nadižo. Končnica — eit je slovenski — eč: Lusceit je pač Lošček ali leščec, po svetli gorski travi.

⁵ Cuel iz latinskega collis, grič, Berretta — kapa, Baita slov. ime bajta; pojata t. j. Blockhaus, kočja iz debel zložena na pojato, t. j. na zagvozdo, filologično zelo pomenljiva beseda (madjarski pajtaš in piemonteški paitas.).

⁶ Portelle, prevod iz vrtica.

⁷ Stari Reklanci iz Potoka so še rabili čisto slovensko ime dolina in dolinica, sedaj preneseno in prevedeno za vrh v Cius (pač čuklja) di Valisetta.

⁸ Slovenski I v furlanščini često prehaja v d, kar je filologično silno zanimivo (prim. v starolatinsčini, oziroma v oščini: naš dežer v levir.).

⁹ Pala dei Larici, Mésnova Polica, Cladeit — Kladeče.

Pizzo di Vienna 2123 m, na jug pod njim Forca Vandul 1975 m; pod njo na jug staje Lis Cladis 1590 m, pod njimi Rio Strnapeit in Rio Vandul.¹⁰

Monte Z ábuš, sleme od 2177 m, 2215 m, 2227 m do 2244 m; pod njim na jug staje Plagnóte 1487 m.

Forca bassa 2063 m, pod njo na jug staje Malplana 1158 m.¹¹

Lis Palis 2240 m, razsoha na sever Claps blancs (t. s. beli kamni): Jof di Miez 1975 m in Jovet 1662 m. Jof dei Disteis 2230 m (Vrh Strmali). — Sleme od 2240 m do 2230 m tudi Scortisconi t. j. po razéh. — Forca dei Disteis 2201 m, škrbina neprehodna.

III. SKUPINA

Poliški Špiki¹

Špik nad Policami ali Poliški Špik ali Bojec 2754 m, Joff del Montaż, Bramkofel. Na zahod okoli vrha ozka polica La Grande Cenghia, t. j. vélika lašta, turistiško ime. — Panoga na sever: 2708 m Špik nad Zadnjo Polico, Torre Nord, 2365 m Schulter, imenovanje turista Kugyja, morfológično pravo Pleče, pod njim Le Pleche — Plati in Sedelcei.² — Krnični Turn 2029 m Jof dei Forcellis; Krniška škrbina 1731 m Forans delle Grave, pod obema na vzhod Krnica — Karnischer Graben. — Krniške Glave 1829 m, na zahod Rive de Clade (V Kladeh). — Krniška Glavica 1891 m. — Glava v Požganju 1794 m Monte Carnizza. — Rudni Vrh 1398 m, Somdogna. — Greben na severozahod: Turn v Policah v Kamnu 1787 m, na obeh platéh Police v Kamnu (napačno Krnice) Gorenje in Dolenje, pod njimi glavica Kuglič.

Škrbina nad Brdi 2587 m — Forcella dei Verts.³

Vrh Brda 2634 m, Cima Verde (po Kugy-ju Vert Montaż); greben na severozahod: Turn v Brdih 2061 m; severno pod njim polica Zibala, pod njo stara opustošena planina Na Tamarju;⁴ vzhodno pod njim Turn pod Cijanerico 1931 m, pod njim na sever Na Lajovem 1145 m.

Škrbina pod Plazom po Kugy-ju Brdoscharte.⁵

¹⁰ Lis Cladis — Klade — Vandul: pač sestavljena iz slov. dol.

¹¹ Malplana — Mala Planja. Večina imen potokov desnega brega Reklanice je očitno slovenskih — Rio Malimbergo = Malibreg, Rio Pliz = Plaz, Cladeit = Kladeče, Strmpeit = Strmapeč.

Ob Reklanici sami so ohranjena še slovenska imena Ponte Curite = Korita, t. j. sopot (Klamm) pod Jamo, Mostiči v zatrepu (Talschluss) doline, nad njimi Žlebe sedaj Neva.

¹ Edino pristno ime za vrhove so slovenski Poliškij Špiki, prevedeno na zemljevidu avstr. vojno geogr. zavoda v Ballitzenspitzen. »Policen« za Montaż navaja že Hacquet. Ime Bojec se rabi od severne strani z Lipalje vasi. Montaż je le ime za planino, vrh je Jof-Špik, pisava Montasio je, iz srednjeveške latinice: Montes agi. — Bramkofel pa je čisto izumetničeno ime od turista Findenegga. Slovenci iz Koroškega so nekoč tod pasli ter so imenovali planino po grajščakah von Bramberg-Pramperki. Findenegg je vzel prvi del besede Bram ter pristavil kofel = špik. Dr. Kugyjev Jof del Montasio med Furlani ni poznan, ampak edino Jof del Montaż, s trdim Furlanskim ž.

² Vsa ta imena so turistiška, dasi ustrezna.

³ Verts, Italijani razlagajo iz verde, zeleno, torej zelenice; a bo izpačenka iz slov. besede brdo. Brda so pravzaprav travnata pobočja, vzhodno, pod in okoli 2061 m.

⁴ Tamar, Schafhürde, ograjen prostor za drobnico, s prostorom za sirarjenje. Beseda značilnega pomena za prvo alpsko kulturo, daleč razširjena na zapad in jug. Tamarji so vsi na višji, zavarovani legi.

⁵ Dr. Kugy trdi, da ni slovenskih in nemških imen, pač pa so furlanska. Nemških res ni; kolikor jih je, so umetna od turistov. Furlanska in slovenska pa so prevzeta od pastirjev od obeh strani. Bogatejša je izvirna slovenska nomen-

Špik nad Plazom 2589 m, Modeon del Montaż alto (modeon, brdnik, Sparrenkopf). —

Špik nad Cijanerico 2491 m, Modeon del Montaż basso, severno pobočje polica Cijanerica. — Škrbina nad Cijanerico 2242 m, Forca del Palone, (t. j. vélika polica).

Špik Hude Police 2420 m, Cima della Terra rossa, severno pobočje Hude Police; greben na vzhod Turn v Hudih Policah. Škrbina nad Hudimi Policami 2377 m, Forcella della Terra Rossa 2031 m. — Špik nad Stú-denci 2412 m, pod njimi izvirkir v polici V Stúdencih. — Škrbina nad Stúdenci 2367 m. — Špik nad Trático 2374 m, Forcella de lis Sieris (slov. v tesnem) na severnem pobočju polica Trática, Turn v Trátici.

Špik nad Nosom 2531 m, Jof del Foranón (vélika rupa) in Buinz basso, pod njim severna polica Nos, pod njim Nad Oltarjem, Turn pod Nosom 1722 m, pod njim Pri Selu, južna krnica Foranón, pod njo Piron del Larice 1902 m (Mecesnove vilice).

Planja (sleme) Il Buinz (slov. poverek) 2472 m, šije med 2531 in 2558 m.

Špik nad Špranjo 2558 m, Modeon del Buinz, Buinz alto; na sever pod njim Čanavon 1827 m, spačenka iz Črni Vogel, pod njim krnice: Prednja Špranja in V Prodeh; rogovila na jug: Modeons (dva) forcella Rio Moz, Cima dei Seichions 1995 m.

Forcella del Val 2352 m. — Nižnji Vrhi (trije) 2424 m, Cima delle Portate (vrh nad Vratmi).

La Portata (škrbina, vrata); na sever pod njo: Forcella dell'Orso 2122 m (prevod iz nemškega Bärenlahn). Škrbinica v Prednjo Špranjo 2122 m.

Monte Cregnedul 2401 m (iz slov. krni dol; na jug dól Cregnedul s sirarnico ob 1520 m, pod njo prevala 1195 m in planina 1166 m Nevea, slovensko: V Zlebeh, po listini iz l. 1582 še Slips ali Glačá.

Spizze Plagnis 2336 m, tri Špice v Planji;⁶ južni hrbet La Plagnota 2030 m (čisto slovensko ime ohranjeno med Furlani).

Lis Scalinis 2001 m, prehod na jug polica Planje, na sever polica Dolnja Krnica. — Rob La Costa 1942 m do 1820 m.

(Dalje prih.)

klatura, mnogo furlanskih imen je vzetih iz slovenščine: Brda = Verts, Planje = Plagnis, Krni dol = Cregnedul, Črni Vogel = Čanavon, Planota = Plagnota.

Za vrhove so domača furlanska imena: Jof del Montaż, i Verts, lis Sieris, il Buinz, Le Portate, Spizze Plagnis. (Modeon del Montaggio alto in basso sta obe pozni turistiški imenovanji) ter slovenska: splošno Poliški Špiki za celo rajdo, Planja za Buinz in Nižnji Vrhi za Portate. Vsa druga imena, slovenska in furlanska, so imena krnic pod grebenom in po pobočjih; furlanska: Palone — vélika polica, Foranón — vélika rupa, Cregnedul — krni dol; slovenska Brda, Cijanerica, Hude Police, Stúdenci, Trática, Nos, Špranja.

Višinske mere so po ital. geogr. zavodu, deloma moje po aneroïdu, na Lechnerjevem zemljevidu so večinoma napačne.

Jof del Foranon, tudi Il Buinz basso; le ime Buinz je staro ime furlanskih pastirjev, druga imena so poznejša turistiška. Glej In Alto XVII, 44. Staroslovensko domače ime za Buinz je Planja.

⁶ Prof. Gstirner jim je dal ime Schartenspitze. V laškem zemljevidu voj. geogr. zavoda so imeni za koti 2401 m in 2336 m zamenjani.

Dr. Anton B. Jeglič: Gore in versko čustvo*

»... Vsi čutimo, da imajo mogočne planine nekak poseben vpliv na človeška srca. Ko jih samo od daleč občudujemo, se nam nehote vriva misel na nepreračunljivo moč, ki je ogromno skalovje porinila iz zemlje in dvignila tako visoko. Bolj ali manj jasno se nam odkriva vsemogočnost Onega, od katerega prihaja vesoljstvo in vse njegove orjaške sile.

Res imajo gore neko posebno zvezo s Stvarnikom, ki se je človeškemu rodu pogostokrat ravno na gorah razodeval.

Na gori Sinaj je med gromom in bliskom oznanil Izraelcem in vsem narodom svoje za naše mirno življenje prepotrebne zapovedi. — Na gori ob jezeru Genezareškem je Zveličar nebrojni množici razglasil temeljne postavbe svojega novega kraljestva. Na gori Kalvariji je opravil krvavo daritev v odrešenje človeškega rodu. Na Oljski gori je kot zmagovalec odšel v svojo nebeško kraljestvo.

Nekako bolj nezavedno notranje versko čustvo nagiba vernike, da na gorah postavljajo priljubljena svetišča, h katerim prav radi poromajo. Spomnimo se le nekaterih: Sv. Peter pri Begunjah, Sv. Jošt pri Kranju, Šmarna gora pri Št. Vidu, Limbarska gora pri Moravčah, Kum nad Zagorjem, Žalostna gora pri Mokronogu, Žeželj pri Vinici, Križna gora pri Starem Trgu, Planinska gora pri Planini in druge. Ko se na te višave polni zaupanja v Boga in njegove svetnike popnemo, se nam srce nekako olajša, kakor da bi zapustili dolino solza in se približali kvišku k rajskemu veselju.

Pa tudi že prirodni vpliv mika in vleče človeka visoko tja v čisti planinski zrak. Ves teden se mučiš v tesnih sobah mesta, kamor te vodi in kjer te drži tvoj poklic. Tesno ti je pri srcu, težka ti je glava, nekako potlačen si. Pa pride dan Gospodov, pride prosti dan — kar nekaj te vleče ven, ven na višave, ven v prostrano prirodo, da se tam poživiš in navžiješ božjih dobrot!

Kri ti požene po žilah napor pri hoji navkreber, mišice se ti ugodno razgibljejo, živci se nekako okrepe, pravo ugodje tvojemu telesnemu zdravju.

In ko okoli sebe pogledaš! O krasota, ki se ti odpira! Pod nogami doline, vode, travniki, gozdi, hribi; okoli tebe gorski, proti nebu kipeči velikani. Ta čudovita lepota zamami tvoje oči, nagledati se je ne moreš. Ugodnost prešine vsa tvoja čustva, neko preblaženo veselje te napolni.

* Ljubljanski škof, presv. g. dr. Anton Bonaventura Jeglič je pred blagoslovitvijo Aljaževe kapelice v Vratih, dne 29. julija t. l. (gl. str. 211), imel na zbrane planince pomemben nagovor, iz katerega središča smo posneli načelne odstavke. — Uredništvo.

Kaj šele zavest zmage! Stvarnik ti je dal prirodo, da naj tebi služi. Človek je gospodar vseh vidljivih stvari. Vse more obvladati in sebi podjarmiti. Ko si vrh gora, čutiš, da imaš te gorske velikane pod nogami, da si jih premagal, da si njih gospodar, da ti morajo služiti. Vse je tvoje za plemenit užitek, dá, celo za napredek v znanosti.

Vsa ta velikost ima nekaj neizmerne, nekaj božjega v sebi. To nehote čutiš in glej, temu čuvstvu daš duška in želiš: »Tudi v teh veličinah naj se postavi svetišče, v katerem se bo na viden način dajala hvala in čast vsemogočnemu Stvarniku, ki se mu v teh orjaških krajih nehote klanja vsako človeško srce.«

Opozorim te pa na to, da ne bodi predrzen! Ko čutiš v srcu pogum zmagovalca, te nekaj kar žene tudi na najbolj nevarne pečine, na pečine visoke in strme, kjer ni še pota in ki so tebi še nepoznane. Vedno slediti temu varljivemu nagonu, bi bila silna predrznost. Počakaj, neizkušeni, da se tudi na te pečine napravi pot, odrede varnostne priprave, potem pojdi z dobrim spremljevalcem: nisi več predrzen, ampak pogumen. Poprej nikar ne hodi; šel bi v očitno življenjsko nevarnost, pa bi grešil zoper sebe, zoper svojo družino, zoper Boga.

Tudi na svojo nedeljsko dolžnost nikar ne pozabi. Preden odideš v božjo prirodo, daj Bogu dolžno čast, vstani zgodaj, premagaj se in pojdi k sv. maši. Res: ako po dolgem trudu v tesnih sobah in v mestnem prahu potrebuješ čistega zraka, da si okrepiš zdravje in dalj časa ohraniš svoji družini in svojemu poklicu, pa ne bi mogel name-ranega izleta napraviti, ko bi čakal na sv. mašo; tedaj, mislim, da bi bil to dovoljen razlog, ako bi ostal brez sv. maše. A imej željo, da bi to dolžnost izpolnil, ko bi mogel! Ako je mogoče uravnaj svojo pot tako, da boš pri sv. maši v planinski kapeli, ki ima tudi namen pomagati turistom, da izkažejo Bogu dolžno čast in se morejo veseliti brez greha.«

Dr. Jos. C. Oblak: Od Ivanščice do Boča

(Planinska pot od Zlatarja do Slatine skozi Zagorje.) (Dalje.)

Ne bom tu opisoval zdaj Zlatarja ter se dolgočasil z raznimi letnicami, kdaj je morda izvršil kak zlatarski sudac — je namreč tu sedež »malega« (kotarskega) suda poleg drugih oblasti (celo »marvarja« imajo — kak bolj ali manj znamenit zgodovinski čin. To je pravi tipus hrvaškega malega mesta z nizkimi, raztresenimi hišami, tipična brezbarvna podoba malega mesta brez onih individualnih znakov krepkih mestnih osebnosti, kakor so naša slovenska mesta, n. pr. Kranj, Škofja Loka, Radovljica, Celje, Ljubljana, tudi Rogatec, ki ti vtisnejo za vedno v spomin svojo podobo. Tudi na Dolenjskem

jih imamo. Pa jih je tudi v hrvatskem Zagorju nekaj: Pregrada in Krapina, ki sem jih potem radi njihove lege in podobe reklamiral za — Slovenijo, češ, da po svoji legi in podobi »spadajo« k nam...

Napravi pa mesto kot krepko osebnost tudi njegova okolica. Tu pa je Zlatar po vsem svojem značaju, čeprav v bližji gorski okolici, tak kakor je n. pr. Velika Gorica v ravnem Turo-polju pod Zagrebom ali pa Otočac doli v Liki... Brez — »značaja«... Pa tudi o Lobjanju, ki je po svoji legi že planinsko mesto, pomaknjeno k vznožju temne Ivanščice, bi ti ne mogel dati izrazite slike. Leži tik pred sotesko (kako poldrugo uro od Zlatarja), v katero se stisne potok, ki sprejema svoje vode iz ogromnega masiva Ivanščice. Sv. Peter s svojo naselbino nad njim na mogočni skalnati kulisi, ki je kakor ogromen eratičen blok, odtrgan od masiva, nas skoro spominja na Pilštanj nad Kozjem tam gori v delu »neznanega slovenskega Štajerja«.

Tu se prične naša prava gorska pot. Iznenadi te. Kajti doli v Zlatarju nisi pričakoval spricho precej enolične pokrajine, ki ti jo nudi bližja okolica Zlatarska, kake bistvene imponujoče izpremembe na potu. Celo iz dalje gledana impozantna postava Ivanščice se je nekako potuhnila. Ko sem jo gledal tam iz »neznanega Štajerja« z raznih vrhov, tudi mogočnih, se mi je zarisala s svojo lepo podobo, kakor ogromna orlovska perut, globoko v moj spomin. Na marsikaki visoki točki, kakor pri Sv. Križu nad Planino, na Rogaški gori sem ji prisegal, da ji stopim prav gotovo enkrat na najvišji vrh njene smelega prikazni...

Takole napravi tudi naš Krim: od Ljubljane, sploh od gorenjske strani, tako značilen, rekel bi skoro impozanten po svoji podobi, se vidi od Vrhnike ali kjerkoli z Dolenjske ali Notranjske res kot kaka boljša »krtina«, kakor ga hudomušno »omalovažuje« slavni Vrhnčan Ivan Cankar. Prav tako kakor Cankar Krim na cesti pod Vrhniko, tako sem imel jaz Ivanščico pred Zlatarjem takorekoč pred seboj na krožniku. Po svoji temni zunanosti, ki jo ji daje izredno bogati gozd, in celem obiležju — čeprav ne geološko — je Ivanščica zares slična našemu ljubljanskemu vremenskemu preroku. Ne bi bil prisodil niti enemu izmed njenih vrhov, ki so le široke kupole, niti 800 m absolutne višine, tudi ne najvišjemu, ki ga navidez sploh ni: a ta doseže višino 1061 m. Pot te pouči drugače.

Toda en vrh v tej precej dolgi falangi me je prevzel in zavzel, oster in smel, s svetlo razvalino kronan: Ostrc. Dolgo nas bo spremljal na potu, še daleč na zahod. Skoro bomo na robu Slovenije, pa nas bo še pozdravljaj iz dalje...

Seveda smo že v dalji od Zlatarja se odločili, da mora biti Ostrc naš, pa če je še tako v stran od poti, ki vodi na najvišji vrh. In je tudi bil.

Lepo je stati na vrhu Ostrca med razpadlimi stolpiči, in je to pravzaprav edina res prava gorska pot na celi tej partiji. — Dalje potem na vrh Ivanščice je samo še daljši gozdni izprehod.

Razgled: po celem Zagorju in Prigorju z Zagrebško goro ob boku in še daleč preko. Sami valovi, mehki zeleni valovi, kakor jih poznamo v štajerski pokrajini vinogradnih Slovenskih Goric ali pa doli pri Jastrebarskem (Jaski) pod Zagrebom s Plešivice, samo še prostranejša je ta slika z Ostrca, polna lepote in vsa vesela, kakor je vsaka gorska pokrajina, v kateri se smeje in solzi vinska trta. Pozdravljene hrvatske vinske gorice, ki ste pravzaprav naše!

Ne tako vesel je pogled v bližnjo okolico, v temne kotle in na gosto obrasle robove, zastrte kakor v črnino; skoro žaloben je in grozoten.

Ostrc je le eden izmed mnogih vrhov Ivanščice (ona sploh nima izrazite najvišje točke), a je gotovo najbolj markanten, čeprav ne najvišji. Ivanščica se ti v bližini razkrije kot silna, razmetana, razorana masa z neštetimi kotli in kotličji, a vsa v gozdu. Ako greš od Zlatarske strani v goro, moraš skoro neizogibno priti v bližino Ostrca, ki ga obideš od ene ali druge strani; ali pot na vrh sam je odločna »stranpotica«, ki pa je za pravega turista neodložljiva. Za ta stranski pohod ti ne bo nikdar žal, čeprav moraš z vrha zopet doli v usedo, ki veže vrh z ostalo ogromno maso. Užival boš potem tembolj pot, ki te čaka do vrha Ivanščice; saj te zapelje v skoro nepoznane ti gozdne dvorane, ki jih more skrivati v sebi samo — pragozd večstoletnih bukev ogromnih dimenzij.

(Dalje prih.)

Jos. Wester: Po mejnih vrhovih

(Prisojnik — Mojstrovka — Peč — Golica.)

Koča na Gozdu, dne 26. avg. 1928.

Prisojnik je veličastna gora in imeniten je njega ostri vrhunec. Pred nekako dvajsetimi leti sem se bil prvič vzpel nanj še iz tedanjega našega Doma na Vršiču. Takrat me je najbolj mikalo njegovo Okno, ta izredna morfološka tvorba naših Alp, ter pogled na bajno planinsko sliko, ki se nudi skozi ta velikanski ovalni okvir proti severu. Lagoten nam je bil takrat vzpon do Okna po zložno nadelani poti na južnem pobočju, težavnejši nadalje po rtastih robovih proti vrhu. Sedanji naši neprijazni mejaši nam sicer zabranjujejo ta dostop ali iz strahu ali iz nezaupnosti, vendar radi tega Prisojnik ni utrpel na svoji mikavnosti in privlačnosti, odkar je dala — pred dvema letoma — Kranjskogorska podružnica SPD izvesti novo pot po strmočinah severnega pobočja, pot, ki nudi gorolazcu dokaj blagodejnega napora, a tudi izrednega užitka.

Svoje običajno romanje na Triglav sem bil letos opravil že v zgodnji sezoni, baš ob stoletnici Rosthornovega vzpona. Za poznejšo dobo sem si pridržal poset nekaterih naših zapadnih mejnih velikanov. Moj lanski spremljevalec na pešpoti s Triglava do Ljubljane, g. J., mi je ostal letos zvest planinski tovariš kljub hudi nezgodi, ki ga je bila doletela ob decemberski poledici sredi Ljubljane.

Davi sva s turistovskim vlakom z zamudo pol ure dospela v Kranjsko Goro. Žuriti se je bilo treba, če hočeva že danes odpraviti Prisojnik — sem si mislil — dasi mi je »izvedenec« v Kranjski Gori zatrdil, da se pride do kočice na Gozdu v dobri uri, odtod na vrh pa v dveh. Moj račun se je glasil drugače — 5 do 6 ur — pa se nisem dosti zmotil. Sijajno promenado po gladki cesti ob Pišnici in navkreber po dokaj zanemarjeni nekdanji vojni cesti do Koče na Gozdu sva gladko opravila v dveh urah, ki sta nama kaj hitro minili ob veličastnih prospektih, odpirajočih se na vsakem ovinku zdaj proti skupini Škrlatice, zdaj proti Krnici in Razorju. Edina stranpotica nama je bil obisk Ruske kapelice v idilični kotanji pod kočico. Skromen spomenik je ta lesena zgradba, preskromen v primeri z žrtvami, ki so jih doprinesli ruski vojni ujetniki, gradeči po teh strmih obronkih cesto za premikanje čet in prevažanje topov ter vsakršnih vojnih potrebščin tja preko Vršiča v Trento na italijansko fronto. Lesena stavba je to, ki ne bo dolgo kljubovala zobu časa in vremenskim uimam, tudi če jo za prvo silo sedaj že vzdržujejo. Na to mesto bi sodil mogočnejši in trajnejši spomenik kot viden znak pietete, ki jo dolgujemo nesrečnim trpinom, članom velikega ruskega naroda. V dolini Reuše pod Sv. Gothardom pričajo še danes, po pretoku več ko 100 let, cirilske črke, vklesane v živo skalo, do kam so bili v Napoleonovih vojnah dospeli junaki generala Suvorova.

Le pol ure sem namenil za odmor in naglo kosilo v lični Koči na Gozdu. Oskrbnica se je nemalo začudila, da misliva še danes priti nazaj s Prisojnika. In tudi domačin je zmajal z glavo, češ, da je za pol dne te poti le preveč, zlasti ker se ob sedmih že noči; no, če sva dobrih nog, lahko poskusiva. Vzela sva iz nahrbtnikov vse, kar bi nama bilo na poti odveč, in sva ob 11. uri 40 minut krenila izpred kočice preko Suhe Pišnice navkreber po grušču na znojju Prisojnika. Kažipotna tabla napoveduje 3½ ure hoje na vrh. Če že pazljivo premotriš to strmo pobočje ter vse vzpetine in pomole na njem, lahko presodiš, da se pot vseskoz strmo vzpenja in da bo vmes le malo kotanj in vrtač, kjer bi utegnil utrpeti nekaj metrov vzpona. In res, ko preprečkaš v vijugah spodnjo melino, si že v skalah. Pot je vseskoz napeta, nagosto markirana s svetlordečimi lisami in, kjer le treba, zavarovana s klini in z žico. Vsa nje izvedba priča, da jo je izvršila preudarna glava in spretna roka, in prav je, da so najdrznejši prehod

po malone navpični steni poimenovali po graditelju tega strmohoda »Hanzova stena«.

Tovariš, ki je bolj zložne narave od mene, se ni posebno žuril, tako da sva bila kmalu v večjem višinskem razmaku drug od drugega, a vendar sva si z doklici ostala v stiku. Onstran »Hanzove stene« se pojavi iz te enolične tišine, ki jo moti le stopinja hribolazca, oživiljajoče šumenje vode; ko pridem izza ovinka, pozdravim slikovit slap, ki se v mogočnem curku kakor vitek živ steber, visok do 30 metrov, spušča v globok prepad. Izvira pa izpod snežišča, ki ga opazim še visoko nad seboj. Od tu že pregledaš ves Vršič in njega okolico — saj si dospel v njega višino — vidiš Erjavčevo kočo, vidiš kolibe na laški strani, v ozadju pa pozdravljaš sijajni vrh Mojstrovke, kjer se prav osorej vrši veliko planinsko slavje: otvoritev nove planinske poti! Tam množica planinskih svatov v razigrani veselosti, tu pa jaz sam v divji samoti! Kdo se je počutil bolje?

Prevalim rtast rob in obstojim nad strmim snežiščem. Čreznje drži sicer vidno izhrojena gaz, toda kako priti nanje, ko zeva med pečino in zledenelo snežno steno kake 3 metre globoka, zgoraj vsaj 2 metra široka špranja! Za sebe nisem bil v zadregi, saj sem imel s seboj cepin, da bi si zasekal v sneg stopaje, in star telovadec sem tudi. Toda kako bo s tovarišem z njegovo ne še povsem gibko nogo, ki si jo je bil pred novim letom v goleni zlomil? Treba ga je bilo počakati. Medtem je prikrevsala po nasprotnem pobočju dol družba mladih turistov. Tem je bila zadeva lahka: namotvozili so se na dolgo vrv in tako so zlahka preprečkali snežišče ter so drug za drugim med seboj si pomagaje preskakali neprilčno zev. V tem je dospel tovariš in se po kratkem pomisleku in na moj resni nasvet odločil, da svoj prisojniški vzpon le-tu završi. Eden izmed družbe — bili so avstrijski Nemci, ki letos prav obilno posečajo naše planine. — mi je pomogel, da sem se laže premestil na snežišče, seveda z opazko, da naj se še za dne vrnem na to mesto; ponoči bi se pač ne dalo brez zlih posledic priti črez. Vsa ta neprilika me je stala vsaj pol ure zamude; zato je bilo treba hojo pospešiti, tembolj, ker sem imel še tri petine vzpona pred ali, bolje rečeno, nad seboj. Priznati moram, da sem si kmalu nad snežiščem v mislih že odbral skalni previsek, kjer bi na povratku našel zasilno nočišče.

Odslej je bila hoja navkreber spešnejša, mestoma celo preko rahlih tratin, kjer so imele v prejšnji dobi divje koze nemoteno pašo. Srečamo se s skupino ljubljanskih turistov, ki so se mojemu današnjemu programu nemalo začudili, s čimer me pa niso odvrnili od nadaljnje poti; le pospešili so mi jo. Na razpotju sem pustil pot proti Oknu na desno ter sem krenil na levo po strmih vijugah v zgolj skalnat svet. Vročje je pripekalo popoldansko solnce in dobro mi je delo, kadar se je pot zaokrenila za kako pečino, kjer sem imel senco.

Na dveh, treh mestih je treba lezti po klinih, enkrat tudi skoz strm kamin: torej dovolj izmene tudi za razvajenega gorovnika. Kakih 50 metrov pod vrhom drži steza prek ostrega roba in tam je bržčas strela pred kratkim odkrnila nekaj skalovja in z njim vred kline in žico, a to mi ni bilo v oviro; saj me je vabil nase vrhunec, ves bel in svetel od žarkega solnca. Deset minut pred 4. uro dospem na vrh, osvežim se s hladno črno kavo, zaužijem sočno hruško in ob sijajnem razgledu na vse strani so pozabljeni vsi neprijetni vtiski. Le od laške strani sem so se po Trenti in pobočjih Razora in Triglava vlačile bežne megle, ki so zdaj ta, zdaj oni vrh zakrile in ga zopet sprostile. Sloveče razgledišče je Prisojnikov vrh; blaženo ubranost na njem moti le veliki mejnik z vklesanimi rdečimi črkami SHS in I.

Pičle pol ure oddiha in razgledovanja mine; treba je bilo kreniti nazaj, če nisem hotel, da me zatne noč pred tistim nerodnim snežiščem. Odločil sem se za isto pot, po kateri sem prišel navzgor, in naravno, da je šlo navzdol dokaj nagleje in izdatneje: že pred 6. uro sem pribrzel mimo dupline, ki sem si jo prej odbral za nočno zavetišče, in skoraj sem bil na snežišču. Že spotoma sem si bil napravil tehnični načrt, kako se bom s pomočjo cepina pognal preko tiste prepadne špranje; zdaj pa je bilo treba ta načrt udejestviti. Glavni pogoj, t. j., da raz rob snežišča dosežem s cepinovo brado žico ob klinu, s katerim je v skalo pritrjena, je uspel. Treba je bilo v snegu nogi dobro zastaviti, z iztegnjeno desno roko cepin varno med žico in klin zasadi in se brez oklevanja v odločnem zamahu črez pognati. Če mi spodleti, si v najugodnejšem primeru pač kožo do živega odrgnem ob ledu in pečini — bil sem golotrup. Krčevit prijem, trenuten zagon, pa sem stal varno na skali in se oprijel žice. Zdaj je šlo še hitreje navzdol in ko sem se oprijemal po zadnji steni nad Gozdom, sem se že lahko odzval dozivom svojega tovariša, ki se je oglašal iz globeli od turistijske kočice sem. Drsel sem po melinah v dolino in ob $\frac{3}{4}$ 7. sem bil — doma, zadovoljen, da mi je izlet na Prisojnik tako srečno uspel; vendar sem si pritajeno očital kot drznost, da si človek, ki ima pet križev na hrbtu in še te trikrat podčrtane, privoščiči vzpon na Prisojnik po severni plati kot — poldnevni izlet. Ne, tega se ne bom več tvegala, pa ga tudi vsakemu odsvetujem. Dokaj bolje sta opravila isti poset tudi na današnji dan prijatelja dr. O. in inž. Pr., ki sta se bila že zarana dvignila na pot in jo že popoldne zlahka završila. Svojemu tovarišu pa sem iskreno čestital, da se je srečno vrnil od snežišča, čestital pa tudi, da ga planinska sla ni gnala dalje — sicer bi bila oba morala nekje v višinah Prisojnika nočevati; zdaj bova pa lahko mirno počivala v udobnih posteljah prisojniške kočice.

(Dalje prih.)

Paula Jesih: Severna stena Široke Peči (2531 m)

25. jun. t. l. smo odšli: Čop Joža, Miha Potočnik in jaz od »našega« senika v Martuljku po poti Za Ak. Po produ in ruševju do snega, nato levo na steber, ki se lomi v presledkih — skrajno krušljivo! Značilna je zareza, ki se začenja takoj za stebrom, nato se vrste plošče, kamini, par previsov (klini!), ki so radi krušljivosti stene skrajno težki. Sledi zapognjen kamin (piramida!). Dalje po kaminu, ki je viden z doline kot nekaka zareza, nagnjena proti desni. Že pri ogledovanju stene smo ugotovili, da bo to najbrže edini prehod, kar se je tudi obistinilo. Od tu dalje sta možna dva prehoda: 1. desno in nato v loku levo, ali 2. črna kotanja, nato dve vzporedni polici; nekoliko nižje na ozko lašto, čez mal previs in dalje po krušljivi skali v široko »grobljo« (piramida!). Nato v kotel pod kamin ter po kaminu dalje; v njem si sledita dva mogočna previsa. Ker postaja kamin od tu dalje gladek in globok, smo splezali levo ven in dalje po strganem, skrajno ekspozovanem skalovju, pod dva izstopna kamina, ki ju loči majhen grebenček; dobro sta vidna iz doline. Levi kamin je pri izstopu previsen, zato je treba v desni izstopni kamin, ki je razrit in raztrgan do vrha. Izstop na greben Široke Peči. Posebnost stene je skrajna krušljivost! Plezali smo 8 ur. Prvenstvena tura!

Pri povratku v »naš« senik nas je dohitela noč v »amfiteatru« in, mesto da bi po trudapolnem dnevu prespali noč v seniku, smo za izpremembo bivakirali na neki polici!

Jožef Zazula: Grossglockner (Veliki Klek)

(Iz mojih spominov.)

Ne samo ljudje, tudi gore vodijo človeka za nos. To sem izkusil pri Großglocknerju, kljub vsej svoji vztrajnosti in doslednosti. Tri leta sem ga naskakoval, da me je slednjič pihnil raz greben, kakor pihneš pepel raz smotko.

Glockner sicer ni nikaka nevarna tura, toda — srečo je treba imeti. Vrh mu že moli v one zračne višave, ki nikoli niso povsem zanesljive. Vrh tega je vsem planincem znano, kako nepričakovano se mu ob priliki kaka tura posreči ugodno, a prav tako, da mu ob neprilikah gre vse narobe. Tako se je meni skazil Glockner, menda za vse čase.

Bilo pa je tako...

V Alpah imamo nekaj vremenskih postaj in med prvimi temi je Sonnblick koncem doline Rauris na Solnograškem* (3103);

* Sonnblicka sta dva: prvi v Raurisu, drugi (2561) nad Gasteinom. Tretji je Sonnenblick (3025) v dolini Malta.

imamo pa tudi nekaj tesni, podobnih našemu Vintgarju; med prvimi je Liechtensteinklamm, dolga 3½ ure, pričetkom doline Arl, pri St. Johanu (Pongau); nič manj zanimiva je Kitzlochklamm, pričetkom doline Rauris, pri postaji Taxenbach, nekoliko postaj dalje od prve. Te tri solnograške veličine bi bil rad videl in sem jih šel povrsti ogledovat, ker sem tisto leto bival v sosednjem Radstattu. Tesni ne opisujem; mislite si precej daljši Vintgar, toliko več mostov in slapov, tudi nekaj predorov, pa ste hkratu videli Liechtensteinovo in Kitzloch. Dolina Rauris je znamenita po zlatih rudnikih, ki leže koncem doline pod obema Sonnblickoma v ledu in snegu, tako da je mogoče kopati le nekaj mesecev v letu. Izkoriščanje jam v Raurisu je skoraj tako staro kakor izkoriščanje soli nad Hallstattom. Dolga desetletja je bilo rudarjenje last države, dokler ga ni opustila in je delo prevzel bivši rudar Rojacher, ki je kopal večinoma s slovenskimi delavci. Po njegovi smrti so jame prevzele različne družbe, ki pa so imele predrago režijo z raznimi ravnatelji. Zato je rudnik vedno menjal gospodarje (Belgijce, Angleže, Francoze), dokler ni delo zastalo. Koncem doline, v Kolm-Saigurn, so imeli oskrbništvo, vzpenjače, vodna kolesa itd., ker je navpično nad Saigurnom vremenska postaja Hoher Sonnblick, pod katerim se poleti taja ledenik, in v krasnih girlandah pada čez skale v dolino. Rudarji so ob ledeniku porabili vodo za stope, sezidali tudi hišo-zbiralnico in po vsem obširnem terenu nastavili rove.

Z zanimanjem sem opazoval v Kolm-Saigurnu padajoče girlande slapov izpod zapuščenih rudarskih naprav ob topečem se ledeniku visoko nad svojim prenočiščem.

Drugi dan sem jo mahal od Saigurna (1597 m) na Sonnblick (3103 m); navkreber pelje stara rudarska steza do ledenika, potem, s krapši na nogah, po ledeniku in ob robu do vrha. Zgrešiti ne moreš, ker telefon kaže smer; globočine se ni bati: glej bolj na levo. Vrh gore je lepa in obsežna vremenska postaja z gostilno, znana širom sveta. Okrepčala me je dobra grahova juha, razgled ni bil napačen; ker pa sem bil tedaj prvikrat na ledeniku, sem raje vzel iz nahrbtnika aparat in si spravil za spomin nekaj lepih slik.

Popoldne sem jo vrezal na koroško stran in, prišedši v dolino, zagledal pred seboj velikanski »štok cukra« — bil je Glockner. Belo in modro, taka je bila barva, nič drugega; že gori z vrha sem ga občudoval. V dolini so mi pri Fleissu dali prenočišče; našel sem pa tudi nekaj planincev, s katerimi sem nekoliko predolgo izmenjeval različna mnenja. Zanimala me je tudi novica gostilničarke, da služijo njene hčere pri gospodi — v Berlinu, ki je prišla na turo v Heiligenblut in jih je vzela s seboj. Tako daleč je segal nam nasprotni vpliv že tedaj in na tako praktičen način so znali od nekdanj nase pritezati ponemčene kraje Nemci. — Glockner pa je čakal name in bil belo-moder tri

dni in t r i noči . . . A jaz sem pri Fleissu — kadil viržinke in debatiral z Nemci samega veselja, da sem Sonnblick prehodil nele brez vodnika, temveč s a m ob priči nahrbtnika.

Takrat me je Glockner p r v i k r a t potegnil; kajti drugi dan sem šel, mesto po dolini g o r i , pa po dolini d o l i in preko Winklerna v Radstadt nazaj.

Prihodnje leto sem bil v Inomostu in od tam sem se peljal v Bruck - Fusch, pritolkel zvečer, ko so že svetilke pogašali, v Fusch, dobil večerjo v sobo zgoraj, pivo poleg sebe, pa sem v postelji večerjal. Praviti mi ni treba, da se mi je sanjalo o Glocknerju; kajti, če sem ga leto prej posetil od vzhoda proti zahodu, sem ga hotel to leto od zahoda proti vzhodu. Šel sem iz Fuscha na M a i n z e r h ü t t e v snežnobeli megli; tolažilo me je upanje, da je nad meglo najlepše vreme. Najbrže je tudi bilo, toda megla se je bila tako visoko dvignila, da nisem imel nobenega razgleda ne gori ne doli. Deloma je bilo prav: šel sem od kočice nekoliko naprej, na skali položno kosil, potem sem se pa obrnil čez prehod mimo strmih prepadov na koroško stran in je torej megla zakrivala pogled v dolino, da se ni bilo treba — bati vrto-
glavosti. Tako si mora človek planinsko smolo razlagati vedno le v svojo korist. Ko pridem v Oberwalderhütte (3336 m), je snežilo kakor o Božiču (v resnici je bil avgust); od ondi je najlepši razgled na ledenik Pastirico, a tisti dan ga ni bilo in mesto lepega razgleda sem imel v koči »Fliegende Blätter«. Nadaljeval sem do Glocknerhütte (2143 m), potem po dolini Leitner na znani B e r g e r t ö r l (2650 m), kjer sem prenočil in drugi dan v Kals, Lienz in mimo Franzensfeste v Inomost nazaj. Hodil sem pol tedna okoli in okoli, a videl ničesar. Takrat me je Glockner drugič potegnil; ako bi človek mogel na gore kakor k Sv. Joštu, bi bil še tisti mesec počakal vremena in ga najbrže za kakega pol dne tudi ujel; vsakemu pa to ni mogoče.

Tretje leto sem šel v Bruneck z resnim namenom, da počakam na prvo lepo vreme in orjaka naskočim. Še tisti teden po prihodu je bilo ugodno in seveda sem sédel v vlak in hajdimo v Lienz, po staroznani poti v Kals, kjer sem ostal pri Glocknerwirtu in si oskrbel vodnika. Glocknerjevi dohodi so mimo Heiligenblut (nekdaj Klein-kirchlein, v sorodstvu z nasprotno dolino Zirkniz) za s a l o n s k e , čez Pfandelscharte za o b i č a j n e in skozi Kals za p r a v e planince; kajti Bolcanski vodnik tako govori: »K a l s i s t e i n e t y p i s c h e T u r i s t e n s t a t i o n , w o m a n n u r e c h t e B e r g s t e i g e r s i e h t«. Sedaj imajo iz Lienza tudi cesto (prej je bil le kolovoz) in so med vojsko tudi nad Pastirico veliko naredili, da gora ni več tako osamljena.

Pri Glocknerwirtu sem prenočil in našel še nekega Čeha iz Olomuca, s katerim sva drugo jutro odšla z obema vodnikoma. Pot je bila prijetna; moža sta povedala veliko domačih zanimivosti; saj je bil kraj nekdanj od naših poseljen. Prepričan sem, da bi bili to ljudstvo

zlahka pripeljali v domačo hišo nazaj, ako bi bili znali kraje zase zahtevati in izvojevati. Pa saj še drugih, bližjih nismo znali! Slovenskih imen kar mrgoli še dandanes; kakor so bili drugi dovolj drzni, da so zahtevali mesto etnografičnih geografične meje, dasi so globoko posegli v tujo lastnino, bi bili mogli isto zahtevati mi, ki nismo segali po tujem, temveč le po potujčenem!

Do vrha so tri koče: Luknerhütte, po kmetu Luknjarju, na kojega zemlji stoji (2224 m) in od koder so l. 1855 prvokrat prišli na vrh od kalske strani; višje stoji Stüdlhütte, po Pražanu Stüdl (2803 m) od l. 1869, in končno najvišje Erz. Johannhütte (2465 m) od l. 1880. V Stüdlovi so nam svetovali, da nadaljujemo po hrbtu neposredno na vrh; v 4—5 urah bi bili opravili gori in nazaj. Toda vreme se nam je zdelo zanesljivo, dasi je bilo šele začetkom julija in so koče jedva otvorili; zato smo šli raje pod vrhom na desno in po klinih v Ivanovo kočo; to pa je bilo usodno. Ponoči je padlo pol metra snega in nas je v koči (3465 m visoko) pošteno zeblo; proti jutru pa je pričelo pihati in že na vsezgodaj sta vodnika prišla z novico: »Draußen geht ein sakrischer Wind«, dasi smo ga — sami slišali in čutili. Vendar smo šli proti vrhu, opremljeni z vrvjo, derezami, cepinom, rokavicami in privezanim klobukom. Niti očal nismo pozabili. Prišli smo blizu do podvrha; vodnik mojega soplaninca je zlezal tudi na mali vrh, a je dolga bedra v globokem snegu vrhu strme pečine tako premetaval, kakor bi hotel z eno nogo preko Pastirice stopiti na bližnjo Ffandelscharte. Prišel je z novico, da je križ popolnoma zaledenel in prehod od malega na višji vrh nedostopen, ker so bile vrvi in klini zasneženi. Veter je donašal vedno nove megle; ko je taka megla vrh zakrila, nas je hotelo kar pomesti; ko je odšla, je bilo bolje. Uvideli smo torej, da iz tega snega in vetra ne bo partije, pa smo se vrnili v kočo in za šalo drug drugega vlekli; a najbolj nas je bil — seveda — potegnil Glockner sam. Prejšnje popoldne smo ga odklanjali; drugo jutro nas je odklonil on. — Še nekaj slik za spomin in odjadrani smo po klinih dol, moj tovariš pa na nasprotno stran proti Pastirici.

Same jeze se mi je mudilo v dolino kakor zajcu; ob 10. uri zjutraj sem bil še pri Ivanovi koči (3465 m), opoldne v Kalsu (1322 m) in proti večeru na nasprotni strani na znanem Kals - Matreier - Törl (2206 m), kjer se mi je Glockner rogal v belo-modri barvi, razen vrha, ki je tičal v megli. Kljub temu mi dneva ni bilo žal: Kals-Matreier-Törl je znan dvojni razglednik; na eni strani opazuješ Glockner z vso njegovo žlahto, na drugi strani sorodne gore na jugu.

Naslednjega jutra sem bil v dveh urah v Windisch-Matrei; dolina prijazna, nad neko prodajalno zapazim ime Maria Karničnik (z nemškim pravopisom). Vprašam torej opoldne v gostilni svojega sopivca v zelenem klobuku in z dolgo kozjo ščetjo za trakom: »Ist die Händle-

rin Karničnik eine Windische?« »Jo, die ist gottlob die letzte«, mi odgovori bradač. »In jaz sem danes tukaj — das letztemal«, pristavim samemu sebi. Prvi poštni voz me je z nahrbtnikom in s cepinom odpeljal v Lienz in dalje po širokem svetu.*

Kotiček

Jožef Zazula: Tudi planinci.

Imel sem prijatelja, ki je bil velik planinec pred Bogom in ljudmi — samo pred planinstvom ni bil. Saj ni treba posnemati ne Kadilnikov, ne Knafelcev, ne Tominškov, ne Tume, tudi ponižnega Zazule ne, toda: če govoriš o gorah in dolinah, o stenah in strminah, hodiš pa le po gostilnah, krčmah in oštarijah, si podoben ministru za šume in rude, če nikoli ni meril ne gozda in lesa, niti videl rudnika od znotraj, a o njih uraduje. Nič ne pomaga! Nekaj »prakse« mora biti. potem se prilega tudi košček »pflanca«; sicer smešiš sebe in dobro stvar. Lovec ima svojo latinščino, zna pa tudi loviti in gozdariti; mornar ima — zlasti ob gotovih prilikah — svojo zabavo z ubogimi potniki, a zna tudi voziti in se ne boji ne viharja, ne teme. In tako delajo vsi: v službi in družbi, v sportu in v — planinstvu.

Srečal me je na cesti: »Jutri gremo na Javornik; ali greš?« — »Pojdem!«

Pa smo šli. Na vsezgodaj smo se počakovali na raznih vogalih in gospodje in dame, stari in mladi, so se prikazovali izpod hišnih vrat v najrazličnejših »uniformah«.

Tudi moj prijatelj-aranžer je prišel: »Greva zadaj, drugi naj gredo naprej!« Pa sva šla zadaj. Poldrugi km od doma je bila gostilna: »Greva na štamperl! Pojdi!« In sva šla. »Veš«, je pojasnjeval, »žena mi je sinoči dala v štedilnik kavo, da ni bilo treba vstati. Toda kava je bila mrzla, zato se treba pogreti.« In sva se ogrevala pol ure. Medtem so drugi hoteli naprej; ko sva stopila iz gostilne, se je bilo treba požuriti.

Šla sva hitro, dobro uro po ravnem in navkreber in dohitela družbo. Sedaj se je bila pa ta vstavila pri prijazni gostilni, in seveda sva se vstavila tudi midva. Tako smo potovali do dvanaajste, a prišli na polovico poti, ko bi bili ob deseti že lahko na cilju. —

Ob drugi priliki smo šli iz Cerknice v dolino Rak pri Rakeku. Hodá je $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ ure, morda več, morda manj, vsekako je pot navaden popoldanski izprehod kakor iz Ljubljane v Medvode in nazaj. Naši junaki so se oblekli, kakor za hojo na Triglav in si napolnili nahrbtnike. Pa smo šli! Priro-

* Prvotno je Glockner imel gotovo slovensko ime, a dvomim, da bi bila »Kleke« pravilna beseda. V obližju Glocknerja je Zgonig (= Zvonik), dalje Rudnik (2429 m), Peček (3283 m) in polno pokvarjeno pisanih imen, ki so jih zveržile pisarne z jezika nezmožnim uradništvom, s katerimi sem se pri vsaki priliki trčil, a se jih ni prijelo. Saj so celo iz Pokornov delali Bockhorne. — A tudi pri nas pretirajo! Celovec ostani Celovec, ne Klagenfurt, Gradec je Gradec in Dunaj je Dunaj; prav tako, kakor je pravilno Gutenstein in ne Guštanj, ker bi sicer sami ne bili boljši od Nemcev z njihovimi Bockhorni. Kjer je ime v resnici slovensko, rabimo slovenski, kjer je nemško, bodi nemško. Po naših Alpah je poleg nemške, mlajše naselbine večkrat tudi prvotna, slovenska ali ladinska vas (Bruneck — Stegen, Gutenstein — Ravne). Rabiti bi morali torej prvotna imena, ker je tujke zanesla industrija.

mali smo do prve jame, zlezli po stezi k vodi; pred nami se je odprla temna negotovost proti Cerkljici, iz nahrbtnikov pa so pogledali vratovi steklenic, razne krače, siri, keksi itd. Ko smo odhajali, že nismo bili več tako sigurni kakor ob prihodu, in razne varnostne priprave so nam bile zelo všeč. Pri drugi jami smo zopet počivali, občudovali šumečo vodo, prijeten hlad, strme stene, udobnost potovanja s steklenico v roki in prijetnost pijače ob takih prirodnih krasotah. — Pri Škocijanskem mostu pa so nas čakali vozovi — bilo je zelo umestno, kajti za kolikor so postali nahrbtniki lažji, za toliko so bile noge težje. —

Reklama za dobro stvar je bila pa vendar! Pri veselicah — zlasti pred pustom — smo zastopali planinsko stvar v planinskem kroju s cepinom in paličami. Pri sejah smo našteji vse »planinske« izlete po okolici; pri občnem zboru je prvi govoril o krasotah slovenske domovine, drugi o potrebnih markacijah, tretji o delu za tujski promet, četrti o kočah — toda praktični uspeh se je razkadil v tobačnih oblakih; kajti blagajna je bila prazna, o višinskih in dolžinskih kilometrih ni bilo govora. —

Moj drugi prijatelj — »planinec« je bil lovec. Lovil je vse nedelje in praznike po njivah in travnikih, znan je bil kmetom in gospodi, zajca ali podobne živalice pa pri njem nisi nikoli videl, kakor on ni videl gore. In vendar se je povzpел do predsednika podružnice; dostojanstveno je nastopal pri sejah in zborih in ker ni bil govornik, je zanj opravil tajnik. Tako je svojo čast jako častno zastopal, četudi ni videl ne Triglava, ne Grintavcev. Vsako leto enkrat so šli gospodje na bližnji hribček k Sv. Ani, 400 m nad morjem, cca 80 m absolutne višine. Izlet so pravilno razglasili, zbrali so se točno v nedeljo po kosilu in šli na eni strani 80 m gori, na drugi 80 m dole do bližnje gostilne pod vasjo. Izlet so priobčili v dnevnikih; pri seji in občnem zboru so ga posebej poudarili in še enkrat opisali vse podružnično delovanje v novinah. Kdor ni poznal razmer, je s hvaležnim občudovanjem odobral vneto za planinsko stvar.

Moj tretji prijatelj — »planinec« je bil politik. Pošten človek je vedno zatopljen v sveto stvar in tudi on je nepretrgoma koval politične načrte. »Ves odbor spravimo v stranko« — in so ga spravili. Koncem leta ni sicer bilo ne km, ne zgradb, ne denarja — a stranka je bila v odboru. —

Četrti prijatelj — »planinec« je bil veleposestnik in gostilničar. Ker so planinci pri njem zborovali, je bil tudi on v odboru; in ker je bil tudi on v odboru, so planinci tudi njega najbolj natezali. Nekoč je bilo treba — da dvignemo »tujski« promet — popraviti staro brv. Ker podružnica ni imela lesa, ga je dal veleposestnik, planinci pa so prispevali pest prostovoljno nabranih kron. Ime je dala podružnica, denar in gradivo gostilničar. Ko je bila brv dograjena, so delavci usekali tudi letnico in veleposestnikov monogram. To pa je bilo narobe, kajti do imena je imela pravico podružnica, plačati pa je imel »pravico« veleposestnik, in novine so drznost priprostitih delavcev javno ožigosale: monogram je izginil z brvi, kot gostilničar pa je veleposestnik še nadalje smel v svojih prostorih pomagati v podobnih slučajih. —

Najbolj navihanih je bil moj peti prijatelj — »planinec«. Dan za dnem sva bila skupaj in rad je poslušal moje resnične in — izmišljene planinske ture, ker se tudi resen planinec rad pošali, da ima vsaj nekaj zabave. Storil sem to tem raje, ker je prijatelj, oblečen po planinsko, hodil na dopust in se je po dopustu hvalil (s tem, kar je od mene slišal) gospem in gospodičnam. Nežne poslušalke so ga občudovale tem bolj, ker so od njega dobivale razglednice s triglavskim stolpom in z raznimi kočami, na katerih so se bliščale tudi dotične štampile, torej »neovržni« dokazi. Te »neovržne« dokaze sem na njegovo prošnjo na svojih turah nabiral jaz in njemu nepopisane v zavoju po pošti pošiljal, a on jih je med dopustom na razne naslove oddajal. Nekoč jih je dobil z Glocknerja, z Erzherzog-

Johann-Hütte, celih dvajset in vseh dvajset je pri prvi priliki razposlal svojim znancem in prijateljem. — Četrto stoletja kasneje že smem biti toliko indiskreten, da razjasnim donkišotske dogodivščine svojega, nežni spol oboževajočega, laži-planinca.

Tako torej kroži v planinskih krogih poleg hvalevrednega, pristnega blaga tudi talmi. Ne zavidajmo jim veselja! Kako so srečni, če se morejo pobahati s ponižnim odbornikom, če čitajo svoje ime v novinah ali se ovekovečajo celo z imenom kaknega planinskega objekta; saj bi marsikateri dal pol življenja za pohvalo omizne družbe, ki daje človeku »ugled«, prednost in čast, četudi je vse troje le navidezno, kakor je navidezno i delovanje, ki ga taki srečneži vrše! Pri takih prilikah stoje zasluge delavnih in planinstvo v resnici vršечih oseb ob strani.

Obzor in društvene vesti

Dr. Henrik Tuma — sedemdesetletnik.

Sedemdesetletnica rojstva našega neumornega in iz početka do danes »Plan. Vestniku« zvestega sotrudnika je bila že preteklega julija. Omembo smo odložili do te številke, ko se more javnosti predložiti vidni uspeh tridesetletnega, čisto posebnega dela dr. Tume na planinskem polju: imenoslovje Julijskih Alp, ki se bo objavljalo odslej. Za oko sama imena in številke, za njimi in ob njih pa na stotine planinskih potov in vzponov. Dolga leta — ena cela človeška doba — preiskav, poizvedovanj, študij, preudarjanj, posnetek iz ogromnih zbirk, izraz železne vztrajnosti pri iskanju resnične ugotovitve: temeljno delo za vse čase, z vrednostjo, ki jo bo pravilno in popolnoma presodila šele zgodovina. Največja škoda je, da naš časopis ne more izdati obsežnega zemljevida, ki ga je dr. Tuma z izrednim trudom in z velikimi stroški sestavil k terminologiji.

Na najrazličnejših poljih je deloval dr. Tuma povsod samostojen v idejah, mislih in v nastopu, pravi polihistor; planinstvo — teoretično in praktično — v vseh svojih posebnostih mu je bilo in mu je središče njegovega telesnega, duševnega, čuvstvenega udejstvovanja. Postal je naš najboljši, vsestranski planinec. Dr. Kugyja imenujejo »kralja Julijskih Alp«, dr. Tuma pa je »oče Julijskih Alp«; to naj družji in razlikuje oba sedemdesetletna brata Dioskura, sijajna nebesna čuvarja najlepših slovanskih planin!

*

Rojen je dr. Tuma 9. julija 1858 v Krakovem pri Ljubljani, takrat še po kmečki »Pri Krivčku«. Oče mu je bil Čeh, čevljar, mati nepismena Dolenjka. Leta 1876. je postal učitelj v Postojni, l. 1879. meseca aprila so ga izbacili iz službe radi republikanstva, do oktobra 1880. je bil zasebni učitelj pri francoski družini Progler v Hotel de la Ville v Trstu in Adelsberger Hof, tam se je učil francoščine, laščine in angleščine. Od oktobra 1880. do julija 1881. je bil učitelj na protestantski nemški meščanski šoli ter je obenem položil izpit na gimnaziji. Od oktobra 1881. do decembra 1885. je bil vpisan na vseučilišču na Dunaju, a učiteljeval je dve leti pri meščanski družini E. Regen, pozimi na Dunaju, čez poletje v Salzkammergut. Po eno leto je poučeval pri ministru domobranstva prof. Welscherheimbu in poslaniku na madridskem dvoru baronu Lago, čez zimo na Dunaju, čez poletje na Ogrskem in v vzhodni Galiciji. Učil se je madjarščine in poljščine. — Češčine se je učil na Dunaju kot član »Akademskega Spolka«. Telovadil je v »Akadem. Turnverein«, pel v »Akad. Gesangverein«.

Dne 8. decembra 1885. se je po prvem rigorozu vrnil v Ljubljano. — Leta 1886.—1887. se je pripravljajl za rigoroz, ko je bil koncipient pri bar. Wurzbachu.

Od oktobra 1887. je bil v sodni praksi v Trstu, dve leti pod svetnikom Trnovcem, do decembra 1890.; takrat je bil imenovan za sodnega pristava v Tolminu, marca 1894. pa za Gorico. Leta 1895. do 1901. je bil deželni poslanec in odbornik (za slovenske trge), do 1907. deželni poslanec. Oktobra 1897. je prestopil k odvetništvu nazaj in je bil do l. 1900. v pisarni dr. Staniča. Od novega leta 1901. naprej je samostojen odvetnik.

Spomladi l. 1908. je vstopil v socialno-demokratsko stranko na Goriškem. Po polomu se je združila slovenska sekcija na Primorskem s splošno socialistično stranko v Italiji. Vsled razkola na socialiste in komuniste je za kongresa v Livornu koncem l. 1921. izstopil iz stranke. Leta 1922. je bil od italijanske vlade imenovan v goriški izvanredni deželni odbor, dokler ni bil ta razpuščen vsled fašizma. Leta 1924. mu je odbila italijanska vlada prošnjo za državljanstvo; vsled tega je bil prisiljen, preseliti pisarno v Ljubljano; to je bilo avgusta 1924.

V vojni mu je bilo razrušeno skoro celo premoženje, pridobljeno tekom 30 let. Odškodnine ni dobil nikake in je moral pisarno v Ljubljani iznova prirediti.

Sam telesno krepak, utrjen in silno odporen, ima tudi otroke prav svoje, očetove vrste: 7 jih je, 6 moških in eden ženski, od 16 do 31 let; vsi so zdravi in krepki, do danes brez bolezni. —

Ljubezen do gor je dobil zgodaj v mladosti. S svojim sošolcem Bernartom je bil l. 1873. na počitnicah v Zaspem. Od tam je prehodil Krmo do gornjega stanu, pristop na Triglav mu je preprečilo vreme; isto leto je bil ob luninem svitu na Zabreškem Stolu nad Bledom. Leta 1874. je prehodil s svakom Antonom Razingerjem ves greben od Kepe do Stola. Leta 1875. je šel sam iz Kokre na Grintavec in prispel po Bistrici nazaj v enem dnevu v Ljubljano.

Od l. 1876.—1881. je prehodil Kras, 1881.—1883. Salzkammergut (Dachstein, po severni steni Schafberga), vzhodno Tirolsko, zahodno Štajersko in Koroške meje. Od nemških alpinistov in vodnikov se je učil alpinistične tehnike. — Leta 1884.—1885. je prehodil Ogrsko okoli Blatnega jezera (Bákonjske gore) in Karpace nad Přemyslom. Leta 1886.—1887. je bil na Triglavu, Mojstrovki (severna stena) in južnem Koroškem, prehodil je hribovje Ljubljansko od Krma do Blegaša, od Kuma do Kureščeka. Leta 1888.—1890. je prehodil gorenjo Istro (Učko, Rišnjak). Od l. 1890.—1894. Goriške Alpe, 1895.—1906. Karnske in Julijske Alpe od zahoda, Triglavsko skupino od juga.

Od l. 1907. je jel sistematično predelavati Julijske Alpe radi nomenklature, od zahoda proti vzhodu. Prehodil je vse grebene, prečil vse znamenitejše gore ter pri tem preplezal marsikako steno, prvokrat Jérebico, Véliki Vrh (Rombon) od severa, Ložko steno od zapada, Mangrsko od juga, Jalovec od zahoda, Pelc od juga po grebenu, severno steno Lop, severno steno Triglava in dr.

To so le naslovi iz knjige o delovanju dr. Tume v alpinistiki. Tako — célo — knjigo bo treba kdaj spisati. Zazdaj moramo ugoditi dr. Tumovi želji: »Prosim, ne hvalisanja! — Saj sem hodil sam, nepoznan, dokler me ni našel dr. Kugy.«

Nova pot na Mojstrovko (2332).

Čim so začeli Italijani na Vršiču našim turistom ovirati prehod preko meje, nam je postala Mojstrovka nepristopna. Na naši strani je namreč Mojstrovka kakor odsekana. Zato je Osrednji Odbor sklenil, da nadeła zavarovano turistovsko pot preko njene severne stene. Predvsem je bilo treba proučiti in pregledati v vseh podrobnostih teren, da se najde, kje je sploh in kod je najboljši prehod. Vso akcijo je prevzel odbornik dr. Stanko Tomiňšek; s tem je dokazano, da so društvu potrebni tudi plezalci. Opetovano je že lani preplezal steno v več smereh

in je dognal, da se dá pot izvršiti. Letos pa je koncem junija določil končno smer; nato se je delo oddalo Ivanu Vrtelju iz Kranjske Gore, ki je bil pred dobrim letom izvršil tudi pot na Prisojnik.

Lastnik sveta na Rupah in ob Mojstrovki niso domačini, nego država kot naslednik bivšega verskega zaklada. Direkcija Šum v Ljubljani je kot upravitelj te državne imovine, uvidevši važnost potne zveze, brez ovir izdala dovoljenje za napravo poti. Vse priznanje mora društvo izreči tudi Kranjski Industrijski Družbi na Jesenicah, ki je v najkrajšem času dobavila potrebno žico in klinje. Tako se je pred dobrimi 3 tedni delo pričelo in v nedeljo dne 26. avgusta je bila pot dovršena in otvorjena. —

Za dohod je porabljena stara pot, ki vodi od Erjavčeve kočice na Vršiču čez Rupe v Planico. V pol ure se po dobro izvedenih ključih dosežejo Vratca (1807 m), ostro zarezan prelaz med predvrhom Mojstrovke in Robiščem (1942 m), kjer je med svetovno vojno bilo izborna vojaško opazovališče, obvladujoče prehod čez Vršič. Ostanke barak služijo sedaj turistom za počivališče; dobro bi bilo je obnoviti, ker je tukaj sijajen razgledni prostor.

Vrh sedla se prične nova pot, ki odboči od poti čez Rupe na levo pod steno. Najprej vodi nalahko navzgor nad široko prodnato kotanjo, ki se razteza izpod Mojstrovke do Slemenca (1911 m). V pičli četrt ure dospemo pod gorostasne, navpične stene Mojstrovke, ki se vidijo kar nepristopne. Človek si težko predstavlja, kako je tukaj gor sploh mogoče priti in pot prirediti. A šlo je.

Ob ostrem pomolu zavije pot iz proda v velikansko žrelo, ki se je zajedlo v steno in vodi pod previsnimi pečinami poševno navzgor (na desno). Takoj se prične klini in žice in v skalo vsekane stopinje, ki se po njih povzpemo na vrh žrela. Potem obkolimo ostre robove, plezamo kvišku po žlebovih in ozkih policah, držeč se najprej smeri na desno, potem nekako na sredi stene ostro na levo, pod vrhnim robom stene pa zopet na desno. Popolnoma po našem svetu pridemo visoko gori čez rob stene na prijazno zelenico in na severno-zapadni greben Mojstrovke. Do sem je bila vsa pot v skale vklesana in s klini ter z žicami izdatno zavarovana. Iznad roba stene pa je pristop na vrh docela lahek. Čez steno se pride do vrha Mojstrovke (2332 m) v dobri uri.

Pot je drzna, a ves čas skrajno zanimiva, morda najlepša v naših planinah. Menjajo se stene, kamini, police in žlebovi, na vsak korak kaj novega, nepričakovanega. Ves čas je krasen pogled preko divje stene in tudi v daljavo: proti severu na Karavanke do Kepe, na Dobrač in Ziljske planine, na Visoke Ture, proti vzhodu na skupino Škrlatice, proti zahodu preko grebenov na divje navpične stene drugega vrha Mojstrovke (2348 m) in soseda Travnika (2379 m), na Jalovec, na Mangart in na celo skupino Ponce; z globine nas pozdravlja zelena gozdnata Mala Pišnica, sklep Planice in tudi Gornja Dolina; dobro so vidne celo Rateče in del Kranjske Gore. —

V nedeljo dne 26. avgusta se je nova pot slovesno otvorila in izročila prometu. Okoli 100 turistov je obhodilo vso pot, med njimi skoro polovica dam. Vsem je pot zelo ugajala in povrnili so se srečno, ponosni in veseli. Po obhodu se je vršila pri Erjavčevi Koči neprisiljena planinska veselica, ki jo je otvoril predsednik SPD dr. Fran Tomišek s pozdravom in otvoritvenim nagovorom. Opisal je postanek in pomen nove poti, izrekel v imenu društva priznanje in zahvalo vsem gori imenovanim, ki so si stekli zasluge za krasno novo napravo; posebej je pozdravil došle zastopnike Novomeške in Kranjske podružnice, g. A. Pučnika kot nadzornikovega namestnika ter številni zbor »Sljemenašev«, ki so pod vodstvom predsednika Vjekoslava Cvetišiča počastili otvoritev. V imenu »Sljemena« je predsednik Cvetišič častital našemu društvu na izvedbi znamenitega dela in je proslavil planincem lastni idealizem, ki je dal pobudo pokojnemu Aljažu, pred-

sedniku dr. Tominšek in sedaj mlademu dr. Stanku Tominšku, da so dosegli za SPD tako krasne uspehe. G. A. Pučnik je v imenu podružnic pozdravil novo napravo. T.

Otvoritev povečane Prešernove Koče na Stolu. — Marljiva Kranjska podružnica SPD je dogradila k poprejšnji, dosti premajhni svoji koči na vrhu Malega Stola veliko obednico in nad njo 2 spalnici ter sploh preuredila prostore. Prešernova koča je sedaj še enkrat večja in dovolj prostorna.

Dne 15. julija je bila slovesna otvoritev, ki je pokazala, kako priljubljena točka je Stol. Domačinov in turistov se je zbralo nad 600; najbolj smo pozdravljali v velikih pevskih skupinah zbrane koroške Slovence. Po veličastni službi božji je podružnični načelnik g. Fran Šavnik izročil prometu nove prostore in podrobno opisal razvoj zgradbe in zasluge, ki so jih zanjo stekli posamezni požrtvovalni člani. Predsednik Osrednjega društva, g. dr. Fran Tominšek, je častital podružnici in marljivemu odboru na dovršeni zgradbi, spominjajoč se časov, kako so se pričele pred več ko 30 leti priprave za našo postojanko na Stolu; poudarjal je zasluge bivšega podružničnega načelnika ravnatelja A. Zupana, ki je z vso vnemo sodeloval tudi pri sedanjem povečanju koče — Častitki se je za T. K. »Skalo« pridružil g. Šporn. T.

O Trboveljski podružnici SPD. — Tudi naša črna dolina se je pričela v zadnjih letih živo zanimati za lepo hribovito okolico in daljni planinski svet. Ze v zgodnji pomladi se je začela akcija, da ustanovimo lastno podružnico, ki bo združila številne prijatelje naravnih krasot. Po skrbnih predpripravah je sklical pripravljalni odbor ustanovni občni zbor 8. maja t. l. v dvorano gospe A. Forte. Kljub skrajno slabemu vremenu se je zbralo nad 200 najvnetejših planincev in planink. Osrednji Odbor je zastopal g. A. Knafelc. — Občni zbor je otvoril gosp. učitelj A. Beg, vodja pripravljalnega odbora, orisal je dosedanje delo in podal smernice za bodoče udejstvovanje, primerno lepoti in idealnosti planincev.

Pri volitvah je bil izvoljen naslednji odbor: načelnik: A. Beg; odborniki: gg. Mahkovec, Kostanjšek, Radej, Močivnikar, Pliberšek, Ratej, Setnik, Dreo in Rajnhofen; namestnika: gg. Z. Krežetova in Jazbec; preglednika računov: gg. Kuhar in Feštajn; delegati za skupščino: gg. Prelogar, Zelinka, Setnik, Režun in Beg. Po volitvah je pozdravil navzoče planince g. Knafelc kot zastopnik Osrednjega Odbora in je podal več navodil, posebno o pravilnem markiranju potov.

Nova podružnica šteje danes okoli 280 članov. Ker ji je za enkrat delokrog zelo tesen (občina Trbovlje in Dol pri Hrastniku), se bo bavila z markiranjem potov v navedenem okolišju, s prirejanjem izletov in dviganjem planinske zavesti. Ko pa nam okoliške podružnice, ki so zasedle naše nablížje vrhove, sporazumno odstopijo nekaj višinskih točk, bomo postavili na našem »Savinjskem Triglavu«, Mrzlici (1119 m), potrebno kočo; saj sedanja Hausenbichlerjeva kočica nikakor ne zadostuje potrebam in že sploh razpada. — Imamo pa še več drugih načrtov. O Binkoštih se je vršil prvi društveni izlet na Krvavec — Vel. Zvoh — Mokrico in v Bistrico. Izleta se je udeležilo 25 članov in članic. — Od 2. do 5. avgusta pa je trinajstčlanska družina planincev in planink romala preko Triglava v Bohinj.

Prvi vzponi v Savinjskih (Kamniških) Alpah. — »Oesterr. Alpenzeitung« poroča v št. 1075/76 (za julij — avgust 1928) na str. 148. o sledečih vrhiv vzponih: 1. Rolf Waizer in Roman Szalay sta 25. sept. 1927 prvokrat preplezala vzhodno steno (trojne Koroške) Babe. Iz Belske Kočne sta nastopila turo, pod strmo stopnjo vzhodne stene sta se obrnila na desno, smer plezanju daje splošno markantni stolp. Pleza se v glavnem ob grebenu, na več mestih zelo težko, skala pa je dobra. — 2. Dne 17. oktobra 1926 sta se isti Roman Szalay in Georg Hecht povzpela na Rinko čez severnovzhodni greben.

Turo sta nastopila iz Okrešlja čez markantni odrastek tega grebena in sta rabila do najvišjega vrha blizu 3 ure. Plezanje je na več mestih zelo težavno in izpostavljeno, zaradi krušljivega kamenja опасно.

Planinski koledar za l. 1929. — Vsem onim, ki se zanimajo za ta koledar, naznanjam, da ga nameravam za l. 1929. zopet izdati, ako se javi po dopisnici dovoljše število naročnikov. Posebno računam na nekdanje stare naročnike, da se na isti način oglasé. Prosim za popravke in dodatke k letniku 1924, kakor tudi za predloge o event. novem gradivu. Podružnice SPD naj pošljejo vse v svoje področje spadajoče gradivo (odbor in pododbor, popis svojih koč in zavetišč z dohodi in izleti pri njih, priporočljive gostilne, imena vodnikov i. dr.). Gradivo in prijave naročnikov moram imeti prve dni oktobra v rokah, da zamorem dognati, ali smem dati koledar v tisk ali ne. Nekdanji inserenti naj se blagovolijo javiti, da se dogovorimo o obliki in ceni. Morebitni prebitki je namenjen v planinske svrhe. — Brunon Rotter, Maribor, Krekova 5.

Smuško tehnični odbor Jugoslovanskega Zimsko-Sportnega Saveza objavlja: Teoretični sodniški izpiti se vrše dne 11. novembra t. l. Kraj in čas se bo naknadno objavil. Za sodnike se lahko prijavijo le verificirani člani Jugoslovanskega Zimsko-Sportnega Saveza. Kandidati morajo obvladati sledečo tvarino: organizacijo J. Z. S. S. in F. I. Se., savezna pravila, tekmovalni pravilnik J. Z. S. S. in organizacijo smuških tekem. —

Praktični izpiti se vrše pri kasnejših prireditvah.

Vsi tisti, ki nameravajo polagati tudi izpit za sodnike v smuških skokih, morajo poleg zgoraj navedene tvarine obvladati tudi natančno organizacijo skakalnih tekem in ocenjevanje skokov.

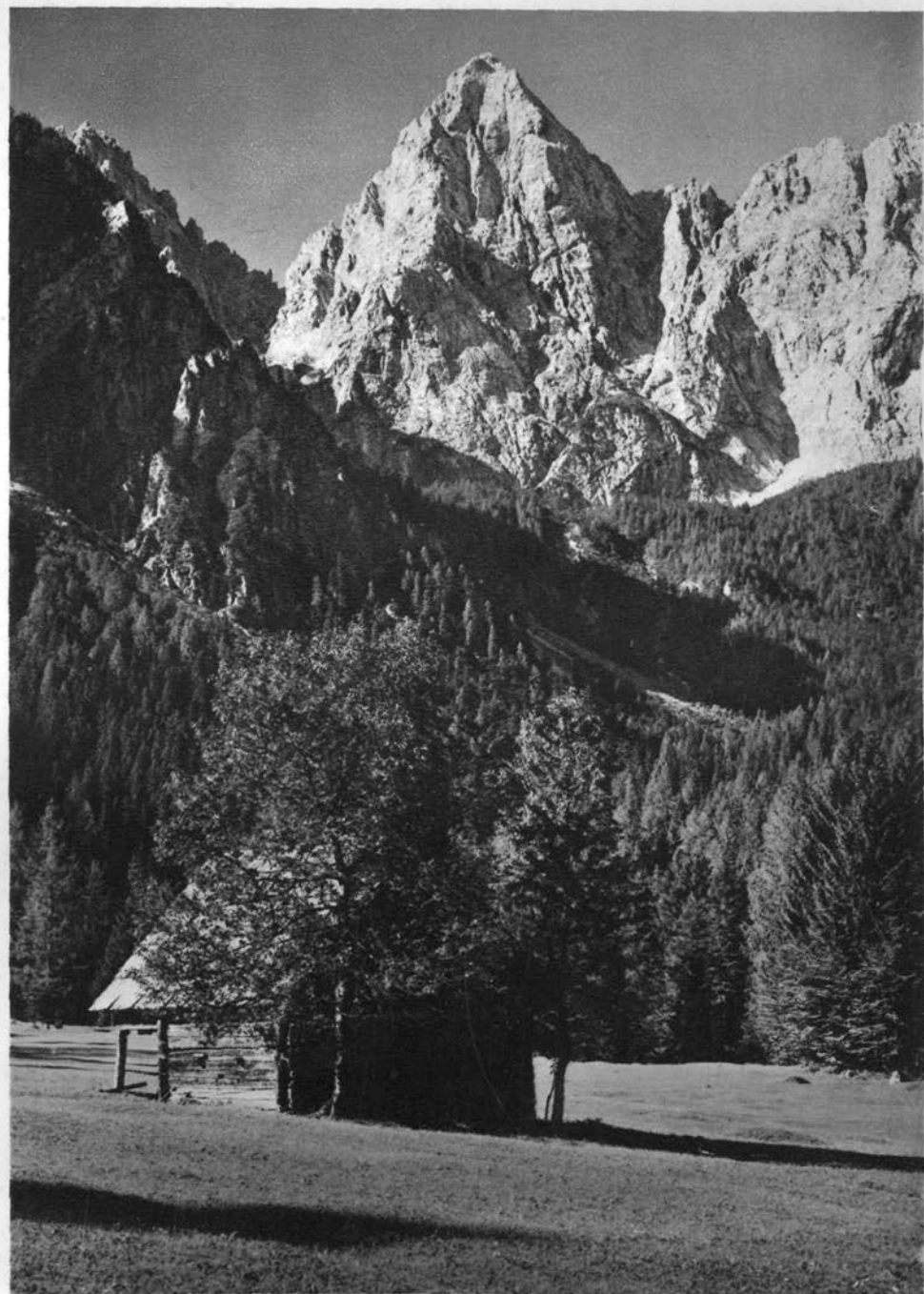
Prijave za vse one, ki se niso prijavili že lansko leto, sprejema do 1. novembra t. l. tajnik smuško-tehničnega odbora Fr. Kopriva, Ljubljana, palača Trboveljske premogokopne družbe.

Tehnični odbor je sklenil prirediti v bodoči seziji desetdnevne smuške tečaje za tekmovalce, in sicer v Kranjski Gori, v Dovjem-Mojstrani, v Bohinjski-Bistrici, na Pohorju in v Ljubljani. Tozadevno slede pismena navodila na zaupnike v dotičnih krajih. Savez priredi v bodoči sezoni sledeče tekme: 1. smuško tekmo za državno prvenstvo dne 30. januarja 1929 na Pohorju, 2. državno prvenstvo v smuških skokih dne 20. februarja 1929 v Mojstrani ter 3. mladinsko smuško tekmo dne 6. januarja 1929 v Ljubljani; pozivlja pa vse klube, da javijo na zgoraj navedeni naslov do 15. oktobra t. l. program njihovih prireditev v bodoči sezoni.

Naše slike: Vrata. Poletje je minilo in slovo za enkrat dajemo planinam. Gorovje se začne zagrinjati v lahne megle. Pokrajina napravi turoben vtis. Le bistra reka je še obdržala svojo pestrost in košati gozd svojo mogočnost. Tak prizor imamo pred seboj ob šumčici Bistrici na povratku iz Aljaževga Doma.

Vsebina: Dr. H. Tuma: Imenoslovje Julijskih Alp (str. 217). — Dr. Anton B. Jeglič: Gore in versko čustvo (str. 223). — Dr. Jos. C. Oblak: Od Ivanščice do Boča (str. 224). — Jos. Wester: Po mejnih vrhovih (str. 226). — Pavla Jesih: Severna stena široke Pečel (str. 230). — Jožef Zazula: Grossglockner (str. 230). — Kotiček: Jožef Zazula, Tudi planinci (str. 234). — Obzor in društvene vesti: Dr. Henrik Tuma — sedemdesetletnik (str. 236). Nova pot na Mojstrovko (str. 237). Otvoritev povečane Prešernove kočice na Stolu. O Trboveljski podružnici SPD. Prvi vzpon v Savinjskih Alpah (str. 239). Planinski koledar za l. 1929. Smuško tehnični odbor JZS (str. 240). — Naše slike (na prilogi): Vrata.

Za uredništvo odgovarja: Janko Mlakar, profesor v Ljubljani. — Izdajatelj: Slovensko Planinsko Društvo v Ljubljani; njegov predstavnik je dr. Fran Tominšek, odvetnik v Ljubljani. — Rokopisi se pošiljajo na naslov dr. Jos. Tominšek, gimn. ravnatelj v Mariboru. — Tisk tiskarne Makso Hrovatin v Ljubljani. (Priloge slik tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani).

Špik iz Martuljka

Fot. dr. Stane Tomnšek